

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дидактика географії

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією
природничо-географічного факультету
«30» _____серпня_____ 2022 р.

Голова _____
(Міроненко Л.П., к.пед.н, доцент)

Суми – 2022

Розробник: Корнус Олеся Григорівна кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від “ 29” серпня 2022 року.

Завідувач кафедри

Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 5	бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
4-й			
Семестр			
7-й			
Лекції			
34 год.			
Практичні, семінарські			
34 год.			
Лабораторні			
год.			
Самостійна робота			
80 год.			
Консультації:			
2 год.			
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин – 150			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

полягає в системно-аналізуючому вивченні основ шкільної географії та методики її викладання, на базі якого формується професійність самостійного мислення майбутніх вчителів географії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- теоретичні засади дидактики навчання географії;
- методику формування географічних знань, умінь та навичок учнів;
- методи та принципи навчання географії;
- форми організації навчання;
- сучасні технології навчання.

вміти:

- визначати зміст і методичний апарат навчання географії в школі (методи, методичні прийоми, засоби та форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів);
- диференціювати навчальний матеріал на основний (поняття, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, світоглядні ідеї) та допоміжний;
- працювати з науково-методичною та навчальною літературою;
- планувати педагогічну діяльність учителя;
- аналізувати шкільні програми, підручники та інші засоби навчання;
- користуватися методичним апаратом навчання географії.

2. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з дидактики географії; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Ґрунтовно володіє методикою проведення різних типів уроків з географії. На основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструє гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	твердо знає програмний матеріал дидактики географії, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінений, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом економічної та соціальної географії; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль													Разом	Сума
РОЗДІЛ I														
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	60	100
2	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	3		
Контроль самостійної роботи													40	
3	3	2	2	3	5	5	2	5	3	2	3	2		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

3. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, контрольні роботи (тести), реферати, проект-презентації.

Оцінювання знань, навичок студентів враховує всі види занять, які передбачені програмою навчальної дисципліни.

Перевірка і оцінювання знань студентів проводиться в таких формах: оцінювання роботи студента на практичних заняттях; проведення проміжного контролю (опитування або письмове завдання); проведення підсумкового контролю (письмове завдання).

Загальна оцінка з дисципліни складається з поточних оцінок, які студент отримує під час практичних занять, виконання завдань для самостійної роботи, письмових завдань проміжного та підсумкового контролю.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є: активність і результативність роботи студента з вивчення програмового матеріалу дисципліни; підготовка до практичних занять.

Оцінювання знань студентів на практичних заняттях проводиться за такими критеріями: розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблеми, що розглядається; ступінь засвоєння матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язання задач, проведені розрахунків при виконанні індивідуальних завдань і завдань, що винесені на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу при виступах в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації і робити висновки.

При оцінюванні підготовки студента приділяють увагу не тільки якості їх виконання, але і своєчасності задачі виконання завдань викладачеві (відповідно до графіка навчального процесу).

Контроль за змістовими розділами здійснюється за такими складовими, як: знання матеріалу лекції, виконання практичних завдань та самостійної роботи студента. Контроль за розділами проводиться після того, як розглянуто увесь теоретичний матеріал й виконано практичні завдання в межах кожного розділу. Проміжний контроль рівня знань передбачає виявлення опануванням студентом матеріалу розділу і вміння застосувати його для вирішення практичних завдань.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні засади дидактики географії

Тема 1.1. Дидактика географії як наука. Предмет і завдання. Об'єкт дидактики географії, її завдання. Цілі навчання географії. Зв'язок методики навчання географії в школі з іншими науками. Структура і зміст географічної освіти в школі.

Тема 1.2. Формування та розвиток ключових та предметних компетентностей учнів при вивченні географії.

Тема 1.3. Принципи навчання географії. Вимоги до принципів навчання. Особливості застосування на уроках географії.

Тема 1.4. Принципи та методи навчання географії. Група методів навчання за навчально-пізнавальною діяльністю. Група методів навчання за джерелами знань. Вимоги до вибору методів навчання.

Тема 1.5. Система засобів навчання географії. Навчальні моделі у системі засобів навчання географії. Загальні вимоги до методики використання засобів наочності на уроках географії. Види засобів наочності, які використовуються у процесі навчання географії в школі та методика роботи з ними. Роль кабінету географії в роботі вчителя. Географічний майданчик.

Тема 1.6. Методика роботи з підручниками. Методичний апарат підручника. Прийоми роботи з підручником. Пояснювальне читання. Робота над складанням плану за текстом підручника. Вибіркове читання тексту. Загальні методичні вимоги до роботи з підручником.

Тема 1.7. Методи роботи з географічною картою. Види навчальних карт. Вимоги до учнів в знанні карти і умінні її читати. Підведення учнів до розуміння географічної карти. Навчання читанню географічної карти і прийоми роботи з нею. Робота із спеціальними картами підручника і атласу. Зіставлення географічних карт. Вивчення по карті географічної номенклатури. Викреслювання картосхем на класній дошці. Робота з контурними картами. Глобуси, їх значення і використання у викладанні географії. Використання електронних атласів.

Тема 1.8. Використання графічно-знакових географічних навчальних моделей. Робота зі статистичними показниками. Географічні картини і методи роботи з ними. Навчальні кінофільми і методи роботи з ними. Демонстрація колекцій і моделей. Досліди в навчанні географії. Географічне спостереження.

Тема 1.9. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання географії. Електронні підручники. Географічні інформаційні системи й технології. Дистанційне навчання географії. Використання онлайн сервісів на уроках географії.

Тема 1.10. Контроль навчально-пізнавальної діяльності й результатів навчання. Методика перевірки й оцінювання навчальних досягнень з географії. Тестовий контроль результатів навчання географії.

Тема 1.11. Урок – основна форма проведення навчання географії. Класно-урочна система. Вимоги до уроку географії. Складання календарного плану роботи. Підготовка вчителя до уроку та його планування.

Тема 1.12. Типи уроків. Нетрадиційні типи уроків. Елементи уроку. Систематизація форм організації навчального процесу з географії. Взаємозв'язок типу і структури уроку. Урок вивчення нового матеріалу. Урок формування умінь і навичок. Урок розширення та поглиблення знань. Урок застосування знань, умінь і навичок. Урок узагальнення і систематизації знань. Урок перевірки і корекції знань, умінь і навичок. Комбінований урок. Лекційно-семінарська форма навчання. Домашня робота з географії.

Тема 1.13. Позакласна форма проведення навчання географії. Особливості й диференціація позакласного навчання географії. Перманентне позакласне навчання географії. Систематичне позакласне навчання географії. Епізодичне позакласне навчання географії.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади дидактики географії						
Тема 1. Дидактика географії як наука. Предмет і завдання дидактики географії	8	2	2	-	-	4
Тема 2. Формування та розвиток ключових та предметних компетентностей учнів при вивченні географії.	6	2	2	-	-	2
Тема 3. Принципи навчання географії	12	2	2	-	-	8
Тема 4. Методи навчання географії	12	2	2	-	-	8
Тема 5. Система засобів навчання географії	10	2	2	-	-	6
Тема 6. Методика роботи з підручниками	6	2	2	-	-	2
Тема 7. Методика роботи з географічними картами	10	2	2	-	-	6
Тема 8. Використання графічно-знакових географічних навчальних моделей	8	2	2	-	-	4
Тема 9. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання географії	14	2	2	-	-	10
Тема 10. Контроль навчально-пізнавальної діяльності й результатів навчання	18	4	4	-	-	10
Тема 11. Урок – основна форма проведення навчання географії	12	2	2	-	-	8
Тема 12. Типи уроків	28	8	8	-	2	10
Тема 13. Позакласна форма проведення навчання географії	14	2	2	-	-	10
Усього годин	150	34	34	-	2	80

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет та завдання курсу. Зміст і структура шкільного курсу географії.	2
2.	Принципи і методи навчання географії.	2
3.	Засоби навчання і робота з ними. Прийоми роботи з шкільними підручниками з географії	2
4.	Прийоми роботи з географічними та контурними картами.	2
5.	Проектування та застосування графічно-знакових географічних навчальних моделей	2
6.	Наочні та практичні методичні прийоми навчання географії	2
7.	Контроль та корекція навчальних предметно-географічних компетентностей учнів.	2
8.	Календарно-тематичне планування	2
9.	Типи уроків географії.	2
10.	Форми організації навчально-пізнавальної діяльності на уроках географії	2
11.	Розробка уроку вивчення нового матеріалу	2
12.	Розробка уроку формування та застосування вмінь і навичок.	2
13.	Розробка уроку поширення, поглиблення та систематизації знань	2

14.	Розробка комбінованого уроку	2
15.	Нетрадиційні форми організації уроку географії. Ділові ігри	2
16.	Позакласна робота з географії	4
	Всього	34

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

5. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Вішнікіна Л. П. Компетентнісне навчання географії в основній школі: монографія. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2017. 407 с.
2. Географічна освіта у шкільних та позашкільних закладах : проблеми, пошуки, перспективи : Збірник наукових праць ; за ред. проф. Д. В. Лико / Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне: Видавець О. Зень, 2020. 92 с.
https://kegt.rshu.edu.ua/images/sem/zb_sem.pdf
3. Касіяник І.П., Мисько В.З. Методика навчання географії (теоретичний аспект). Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2017.–214 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1817/Kasiianyk-I.P.-Mysko-V.Z.-Metodyka-navchannia-geohrafii-%28teoretychnyi-aspekt%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. д-ра пед. наук О.М. Топузова та канд. пед. наук О.Ф. Надтоки. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 56 с.
https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/koncept_2018.pdf
5. Чубрей О.С. Система підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу: монографія. Чернівці: Технодрук, 2020. - 376 с.
https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3255/1/%D0%A7%D1%83%D0%B1%D1%80%D0%B5%D0%B9_%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B8%20%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B1%D1%83%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%85%20%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%97.pdf
6. Шевельова О. В., Корнус О. Г. Активізація пізнавальної діяльності школярів шляхом впровадження елементів інноваційних технологій на уроках географії та в позакласній роботі // Наукові записки СумДПУ імені А.С. Макаренка. Географічні науки / Ред. кол.: Б.М. Нешатаєв, А.О. Корнус та ін. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. Вип. 8. С. 187-191. <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/1846>

Додаткові:

1. Вішнікіна Л.П. Оцінювання предметної географічної компетентності учнів / Л.П. Вішнікіна // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (26), Issue: 50. Budapest, 2015. – С.37-40
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7272/1/Vishnikina.pdf>
2. Корнус О. Г. Корнус А. О., Мовчан В. В. Екологічна освіта і виховання у шкільному курсі географії // Наукові записки СумДПУ імені А.С. Макаренка. Географічні науки / Ред. кол.: Б.М. Нешатаєв, А.О. Корнус та ін. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. Вип. 8. С.191-195. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/60527/1/Kornus_Geography.pdf
3. Корнус О. Г. Корнус А. О., Мовчан В. В. Роль шкільної географії у формуванні екологічної свідомості учнів // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія Екологія. 2016. Випуск 1. С. 99-110.
https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/60527/1/Kornus_Geography.pdf

4. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів : навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с. <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%9B%D0%B0%D0%B2%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf>
5. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання). Х.: ВГ «Основа», 2016. 112 с. <http://lib.iitta.gov.ua/707431/>
6. Назаренко Т. Запровадження новітніх технологій навчання в практику школи // <https://core.ac.uk/download/pdf/32309125.pdf>
7. Назаренко Т., Браславська О. Методика використання навчально-методичного програмованого засобу для навчання географії в школі // Збірник наукових праць уманського державного педагогічного університету. Частина 1, 2015. <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/196297/196547>
8. Самойленко В.М. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник (з грифом МОН України) / В.М. Самойленко, Я.Б. Олійник, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. К.: Ніка-Центр, 2014. 352 с. <http://www.geo.univ.kiev.ua/images/samojlenko.pdf>
9. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Викладання дидактики географії : Навчальний посібник. К.: ДП"Прінт Сервіс", 2016. 240 с. http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Samojlenko_Tupuzov.pdf
10. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Дидактика географії : монографія (електронна версія). К.: Ніка-Центр, 2013. CD (40 Мб). 570 с. http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Samojlenko_dydaktyka.pdf
11. Топузов О., Надтока О. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі. [Електронний ресурс] / Топузов О., Надтока О. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі. http://www.undip.org.ua/upload/iblock/399/2017-kontsepsiya-geo-ukrayiny-_n.pdf

Інформаційні ресурси

1. Освітній портал // www.osvita.ua
2. Концепція нової української школи. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.14.heohrafiya.20.08.2022.pdf>

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Відеоматеріали по темам курсу.
2. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія, 6 – 11 класи.
3. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Викладання дидактики географії: Навчальний посібник. К.: ДП "Прінт Сервіс", 2016. 240 с. http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Samojlenko_Tupuzov.pdf
4. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Дидактика географії : монографія (електронна версія). К.: Ніка-Центр, 2013. CD (40 Мб). 570 с. http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Samojlenko_dydaktyka.pdf
5. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор).
6. Підручники та навчальні посібники, зазначені у списку літератури, електронний каталог бібліотеки Сумського державного педагогічного університету, інституційний репозиторій eSSPUIR